

EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 4.10.2013.
COM(2013) 683 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE VIJEĆU I EUROPSKOM PARLAMENTU

**o provedbi Direktive Vijeća 91/676/EEZ o zaštiti
voda od onečišćenja nitratima iz poljoprivrednih izvora
na osnovi izvješća država članica u razdoblju od 2008. do 2011.**

{SWD(2013) 405 final}

IZVJEŠĆE KOMISIJE VIJEĆU I EUROPSKOM PARLAMENTU

o provedbi Direktive Vijeća 91/676/EEZ o zaštiti voda od onečišćenja nitratima iz poljoprivrednih izvora na osnovi izvješća država članica u razdoblju od 2008. do 2011.

1. UVOD

Namjera Direktive Vijeća 91/676/EEZ (Direktiva o nitratima) jest smanjiti onečišćenje vode uzrokovano nitratima iz poljoprivrednih izvora te spriječiti takvo onečišćenje zahvaljujući određenim koracima koje trebaju poduzeti države članice:

- praćenje voda svih vrsta vodnih tijela (s obzirom na koncentraciju nitrata i trofičko stanje);
- identifikacija voda koje su zagađene ili u opasnosti od zagađenja, na osnovi kriterija određenih u Prilogu I. Direktivi;
- označivanje područja ranjivih na nitrate, odnosno područja koja se odvodnjavaju u identificirane vode i pridonose zagađenju;
- uspostava kodeksa dobrih poljoprivrednih praksi, provedenih na dobrovoljnoj osnovi na području cijele države članice;
- osnivanje programa djelovanja, koji uključuju skup mjera sprečavanja i smanjenja onečišćenja vode nitratima i koji se provode na obvezatnoj osnovi unutar označenih područja ranjivih na nitrate ili na cijelom području;
- pregled i eventualne revizije najmanje svake četiri godine od označivanja područja ranjivih na nitrate i programa djelovanja; i
- svake četiri godine podnošenje izvješća Komisiji o napretku u provedbi Direktive.

Izvješća koja podnose Države članice prema članku 10. Direktive o nitratima trebaju naročito sadržavati podatke koji se odnose na kodeks dobrih poljoprivrednih praksi, označenih područja ranjivih na nitrate, rezultate praćenja vode i sažetak mjerodavnih vidova programa djelovanja sastavljenih za područja ranjiva na nitrate.

Na osnovi tih izvješća ovo izvješće ispunjuje obveze Komisije prema članku 11. Uglavnom je zasnovano na podacima koje su podnijele države članice tijekom razdoblja 2008. – 2011., a popraćeno je Radnim dokumentom službi Komisije (SEC(2013)xxx), koji uključuje karte i tablice indikatora pritiska hranjivih tvari iz poljoprivrednih izvora, kakvoće vode i označenih područja ranjivih na nitrate, kako na razini EU-a, tako i za svaku državu članicu.

Ovo je drugi put da je svih 27 država članica predalo izvješće. Usporedba s prethodnim izvještajnim razdobljem sada je moguća za sve države članice. Izvješća su podnesena tijekom 2012., dok su dodatni podaci podneseni početkom 2013.

2. RAZVOJ PRITISAKA POLJOPRIVREDNOG PODRIJETLA

Stočna populacija

Stočna populacija jedan je od glavnih pritisaka poljoprivrednog podrijetla na okoliš. Velike količine, koje su lokalno ili regionalno usredotočene, predstavljaju opasnost za okoliš jer je proizvodnja gnojiva u neravnoteži s dostupnošću zemlje i potrebama usjeva. Ova neravnoteža predstavlja višak hranjivih tvari, od kojih se većina prije ili poslije izgubi u vodi (nitrati i fosfati) te zraku (amonijak i dušikov oksid), ako se ne izvezu iz regije.

Jer mnoge države članice nisu podnijele cjelovite podatke o broju stoke¹, niže su predstavljeni službeni statistički podaci Eurostata.

U odnosu na goveda², usporedba izvještajnih razdoblja 2004.–2007. i 2008. – 2011. pokazuje blago smanjenje u EU-27 (-2%)³. Najveća pojedinačna smanjenja su se pojavila u Rumunjskoj (-20 %), Malti (-17 %), Bugarskoj (-13%) i Slovačkoj (- 9 %), dok je povećanje primijećeno osobito u Nizozemskoj (+6 %), Poljskoj (+4 %) i Francuskoj (+4 %).

U EU-27, broj mliječnih pasmina goveda opao je za 5 % između 2004. – 2007. te 2008. – 2011.⁴. Najveća relativna smanjenja bila su u Rumunjskoj (-18 %), Slovačkoj (-15 %), Španjolskoj (-14 %), Bugarskoj i Portugalu (-13 %), Estoniji, Malti i Grčkoj (-12 %), Mađarskoj i Litvi (-11 %), dok se populacija povećala u Luksemburgu (+8 %), Nizozemskoj (+4 %) i Danskoj (+3 %).

Broj svinja smanjio se za 5 % u EU-27 između izvještajnih razdoblja 2004. – 2007. i 2008. – 2011.⁵ Najveće relativno smanjenje je bilo u Slovačkoj (-36 %), Češkoj (-33 %), Sloveniji (-28 %), Bugarskoj (-26 %), Poljskoj (-22%), Mađarskoj (-19 %), Malti (- 18 %), Litvi (-16 %) i Rumunjskoj (-14 %). Populacija je povećana u Grčkoj (+10 %), Nizozemskoj (+7 %), Luksemburgu (+6 %) i Estoniji (+3 %).

Za perad, dostupni su samo podaci Eurostata za godine 2003., 2005., 2007. i 2010.⁶ i ne upućuju na prosječnu promjenu u EU-27, usprkos velikim razlikama među državama članicama. Brojevi su se značajno povećali u Latviji (+28 %), Sloveniji (+22 %), Austriji (+19 %) i Nizozemskoj (+13 %), dok su se smanjenja dogodila na Cipru (-21 %), Bugarskoj (-16 %), Estoniji (-17 %), Finskoj (-11 %) i Irskoj (-10 %).

Također su vidljive velike razlike u broju ovaca⁷, sa snažnim relativnim povećanjem između dva izvještajna razdoblja u Litvi (+67 %) i snažnim relativnim smanjenjem u Portugalu (-30 %), Nizozemskoj (-28 %) i Poljskoj (-26 %).

Prema podacima koje su podnijele države članice, uporaba gnojiva N smanjila se između dva izvještajna razdoblja za više od 10 % u Češkoj, Litvi, Portugalu, Slovačkoj, Španjolskoj i Sjevernoj Irskoj, dok se za više od deset posto smanjila na Cipru, Mađarskoj i Švedskoj. Kako sve države članice nisu izvijestile o podacima o uporabi N gnojiva, ne može se izračunati ukupan iznos za EU-27.

Uporaba mineralnog gnojiva

¹ Podaci koje su podnijele države članice predstavljeni su u tablici 1. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

² „Govedo“ se odnosi na sve kategorije goveda.

³ Vidi tablicu 2.1 dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije; promjena u % je izračunata kao promjena u prosječnom broju razdoblja između 2008. – 2011. godine u usporedbi s prosječnim brojem u razdoblju 2004. – 2007.: $[(\text{prosjeck 2008. – 2011.}) - (\text{prosjeck 2004. – 2007.})] / [(\text{prosjeck 2004. – 2007.})] \times 100$.

⁴ Vidi tablicu 2.2 dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

⁵ Vidi tablicu 2.3 dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

⁶ Vidi tablicu 2.4 dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

⁷ Vidi tablicu 2.5 dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

Prema Eurostatu i Gnojiva Europe ⁸, uporaba mineralnog N gnojiva u EU-27 između 2008. – 2010. smanjila se šest posto u usporedbi sa 2006 – 2007⁹. Od 2010. uporaba N gnojiva ostala je stabilna¹⁰. Godišnja potrošnja N gnojiva u EU trenutno je na oko jedanaest milijuna tona – gotovo 30 % ispod vrhunca od prije dvadeset i pet godina. Uporaba P i K gnojiva iznosila je oko 2,5 milijuna tona u 2010. – gotovo 70 % manje od vrhunca tijekom kasnih osamdesetih godina prošlog stoljeća¹¹.

N-iznos i N-ispust u okoliš

U odnosu na N-iznos, primjećuju se velike razlike između država članica. Velike razlike primjećuju se i za fosfor¹².

Podatke o N-ispustu u okoliš nisu pružile sve države članice¹³. Ipak, prema dostupnim podacima, primijećeno je smanjenje ispusta. Poljoprivreda ostaje prevladavajući izvor dušika ispuštenog u okoliš, baš kao i u prethodnim izvještajnim razdobljima. Relativan doprinos stajskog gnojiva, mineralnih gnojiva i drugih izvora zagađenja razlikuje se između i unutar država članica, ovisno o mnogim čimbenicima, koji uključuju gustoću populacije, osobito u nekim obalnim područjima.

3. PRAĆENJE VODA, KAKVOĆA I TRENDVI

Mreže za praćenje

Podzemne vode

Ukupan broj prijavljenih postaja za praćenje podzemnih voda u EU-27 povećao se za oko deset posto, na 33 493 postaje u izvještajnom razdoblju 2008. – 2011. u usporedbi s 2004. – 2007. Prosječna gustoća mreže u EU jest osam postaja na 1000 km² zemljišne površine¹⁴. Najveća gustoća zabilježena je na Malti i u Belgiji s gotovo 130 odnosno 100 na 1000 km² zemljišne površine. S druge je strane najmanja gustoća, s manje od jedne postaje na 1000 km², zabilježena u Finskoj i Njemačkoj.

Prosječna učestalost uzorkovanja u EU gotovo je tri puta godišnje i kreće se od jednom godišnje u Latviji, Litvi i Danskoj do pet puta godišnje u Ujedinjenom Kraljevstvu i Belgiji¹⁵.

Površinske vode

Ukupan broj prijavljenih postaja za praćenje slatkih voda u EU-27 povećao se za oko devet posto na 29 018 postaja u razdoblju 2008. – 2011. u usporedbi s razdobljem 2004. – 2007. Prosječna gustoća u EU-u iznosi 6,9 postaja na 1000 km² zemljišne površine. Najveće su gustoće u Ujedinjenom Kraljevstvu i Belgiji, a najniže u Finskoj, Grčkoj i Njemačkoj¹⁶.

⁸ Europska gnojiva je udruga proizvođača gnojiva.

⁹ Vidi tablicu 4. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije. Tablica 3. predstavlja podatke o godišnjoj uporabi umjetnog gnojiva i stajskog gnojiva N, kako su ih prijavile države članice.

¹⁰ Vidi sliku 1. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

¹¹ Vidi sliku 1. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

¹² Vidi tablicu 5. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

¹³ Samo je 15 država članica ponudilo potpune podatke.

¹⁴ Vidi tablicu 6. i sliku 2. dijela I Radnog dokumenta službi Komisije.

¹⁵ Vidi sliku 3. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

¹⁶ Vidi tablicu 7. i sliku 4. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

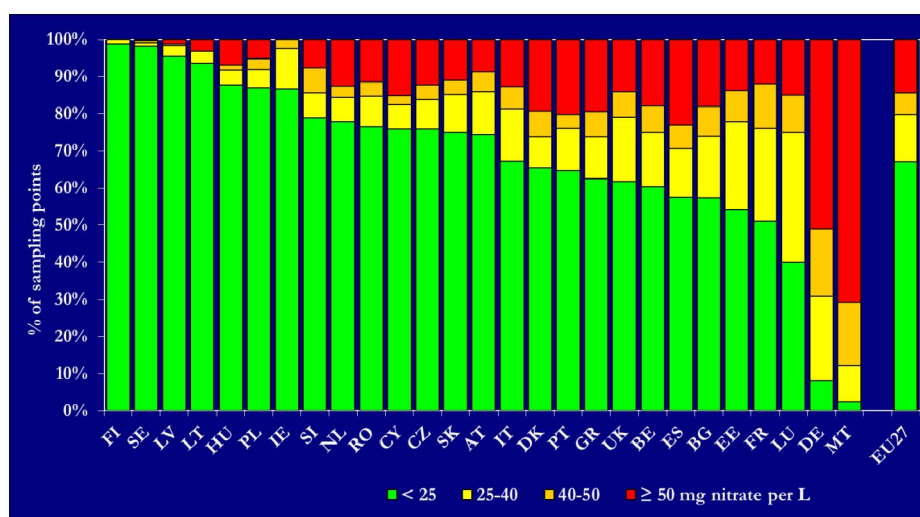
U odnosu na slanu vodu, ukupan broj postaja za praćenje u EU-27 povećao se s 2 577 na 3 210 postaja između dva izvještajna razdoblja¹⁷.

Učestalost uzorkovanja površinskih voda (svih vodnih tijela) kreće se od tri puta na Malti i u Grčkoj do gotovo 60 puta u Danskoj¹⁸.

Kakvoća vode

Podzemne vode

Između 2008. – 2011., u EU-27, 14,4 % postaja podzemnih voda premašilo je 50 mg nitrata po litri, a 5,9 % bilo je između 40 i 50 mg¹⁹. Ovo je blagi napredak u usporedbi s prethodnim izvještajnim razdobljima, u kojima je 15 % postaja premašilo 50 mg, a šest posto je bilo između 40 i 50 mg. Najniže koncentracije nitrata zabilježene su u Finskoj, Švedskoj, Latviji, Litvi i Irskoj, a najviše na Malti i u Njemačkoj. Među različitim vrstama podzemnih voda, najbolja kakvoća utvrđena je u zatvorenim vodnim tijelima, gdje je gotovo 85 % postaja bilo ispod 25 mg nitrata po litri²⁰. Postotak postaja koje premašuju 50 mg bio je viši u vodama temeljnicama na dubini od 5 do 15 m nego u dubokim vodama temeljnicama, iako su razlike među razinama podzemnih voda bile male.

Slika A. Dijagram učestalosti klasa podzemnih voda (godišnje prosječne koncentracije nitrata)^{21,22}. Rezultati su prikazani za sve postaje za podzemne vode na različitim dubinama.

¹⁷ Vidi tablicu 8. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

¹⁸ Vidi sliku 5. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

¹⁹ Vidi sliku 6., tablicu 9. i kartu 1. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

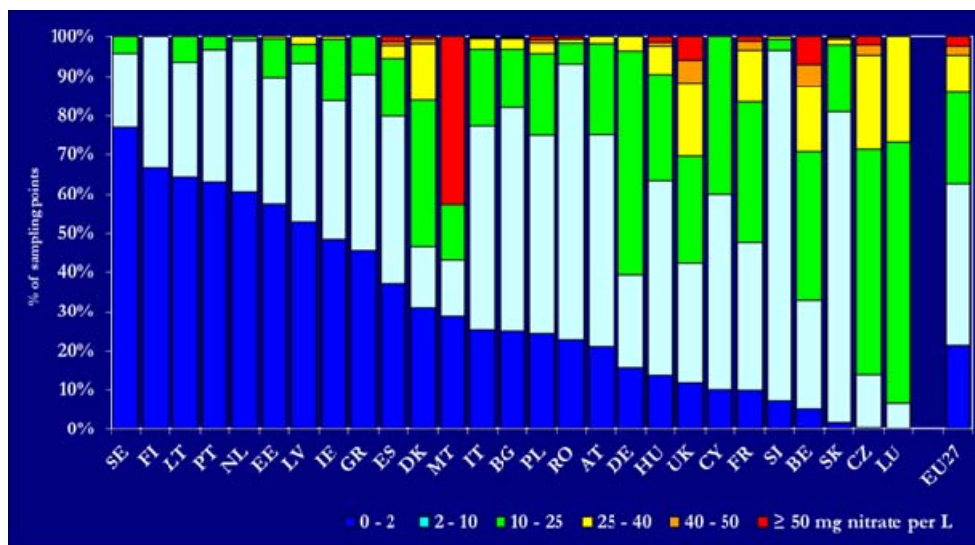
²⁰ Vidi sliku 7. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

²¹ Postaje za podzemne vode s dugoročno niskim koncentracijama nitrata nisu mjerene svake četiri godine u svim slučajevima. Zbog toga na slici može biti prikazana neznatna prezastupljenost postaja s visokim koncentracijama.

²² Usporedba slike A. sa slikom 2. u radnom dokumentu službi Komisije (popratnom dokumentu uz izvješće Komisije Vijeću i Europskom parlamentu o provedbi Direktive Vijeća 91/676/EEZ o zaštiti voda od onečišćenja nitratima iz poljoprivrednih izvora na osnovi izvješća država članica u razdoblju od 2004. do 2007.) može biti narušena zbog znatnih razlika u broju praćenih postaja (npr. u slučaju Austrije, koja je za razdoblje od 2008. do 2011. dostavila podatke za sve postaje, a za razdoblje od 2004. do 2007. samo agregirane podatke).

Površinske slatke vode

Na osnovi godišnjih prosjeka u svim prijavljenim postajama za praćenje u EU-27, 62,5 % bilo je ispod deset miligrama nitrata po litri, dok je 2,4 % pokazivalo koncentracije između 40 i 50 mg po litri, a 2,4 % prekoračilo je 50 mg po litri²³. Ovo je također napredak u odnosu na prethodno izvještajno razdoblje, u kojem je tri posto postaja prekoračilo 50 mg po litri, a 2,9 % bilo je između 40 i 50 mg po litri. Za zimske prosječne vrijednosti, 2,9 % prekoračilo je 25 mg po litri, dok je 2,4 % bilo iznad 50 mg po litri. Najniže prosječne godišnje koncentracije nitrata u površinskim slatkim vodama utvrđene su u Finskoj, Švedskoj, potom u Litvi, Portugalu i Nizozemskoj, a najveće na Malti, Ujedinjenom Kraljevstvu i Belgiji, gdje je veliki udio postaja prekoračio 40 mg nitrata po litri.

Slika B. Dijagram učestalosti prosječnih koncentracija nitrata u klasama slatkih površinskih voda (godišnja prosječna koncentracija nitrata)

Procjena trofičkog stanja uvelike se razlikovala među državama članicama, ne samo s obzirom na korištene parametre već i s obzirom na metodologiju određivanja razreda trofičkog stanja²⁴. Neke države članice osim toga nisu dostavile podatke o eutrofikaciji rijeka (Njemačka, Danska, Francuska, Cipar, Malta, Rumunjska i Ujedinjena Kraljevina) i jezera (Cipar, Češka, Francuska, Luksemburg, Malta i Ujedinjena Kraljevina) ili su ti podaci bili nepotpuni.

Od svih prijavljenih postaja za praćenje rijeka u EU-27, 16,3 % i 6,3 % redom je bilo eutrofno odnosno hipertrofno, dok je 35,4 % i 20,6 % redom bilo oligotrofno odnosno ultraoligotrofno. Najviši postotak ultraoligotrofnih postaja na rijekama utvrđen je u Španjolskoj, potom u Bugarskoj i Sloveniji, dok je najviši postotak hipertrofnih postaja utvrđen u Belgiji i Nizozemskoj, potom u Češkoj i Finskoj. Visoke razine eutrofikacije utvrđene su i u Litvi i Luksemburgu²⁵. Od svih prijavljenih postaja za praćenje jezera u EU-27, 24,1 % i 12,7 % je redom bilo eutrofno odnosno hipertrofno, dok je 36,6 % i 2,4 % redom bilo oligotrofno odnosno ultraoligotrofno. Najviši postotak ultraoligotrofnih postaja utvrđen je u Latviji, potom u Španjolskoj, dok je najviši postotak eutrofnih ili hipertrofnih postaja

²³ Vidi sliku 8., tablicu 10. i kartu 4. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

²⁴ Vidi listove sažetka država članica u dijelu V. Radnog dokumenta službi Komisije.

²⁵ Vidi sliku 10. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

utvrđen u Nizozemskoj, potom Danskoj, Slovačkoj, Poljskoj, Bugarskoj i Belgiji²⁶. Općenito, trofičko stanje rijeka bolje je nego ono jezera²⁷.

Slane vode

U slanim²⁸ vodama koncentracije nitrata niže su nego u koncentracijama slatke vode²⁹, s 1,4 % postaja koje prekoračuju 25 mg nitrata po litri te 72,5 % postaja ispod 2 mg, na osnovi prosječnih godišnjih vrijednosti. Slične brojke su i za zimski prosjek te maksimalne vrijednosti.

Procjena trofičkog stanja diljem EU-27 nije moguća zbog nedostatka podataka iz mnogih država članica³⁰, kao i velikih razlika u metodologijama. Primjerice, Cipar, Rumunjska, Njemačka, Danska, Francuska, Irska, Portugal i Švedska nisu dostavili podatke. Za Ujedinjenu Kraljevinu podatke je dostavila samo Sjeverna Irska. Podatke za Belgiju dostavila je samo Flandrija. Na temelju dostupnih podataka, Belgija je prijavila sve svoje slane vode kao hipertrofne, a Bugarska, Latvija, Litva i Nizozemska sve svoje postaje za slanu vodu kao eutrofne.

Trendovi u kakvoći vode

Podzemne vode

Uspoređujući rezultate praćenja vode iz razdoblja 2008. – 2011. s onima iz 2004. – 2007., u EU-27 kao cjelini i u mnogim državama članicama, većina postaja pokazivala je stabilan trend (42,7 % u EU), dok se postotak postaja s padajućim trendom gotovo izjednačio s postotkom postaja s rastućim trendom (30,7 % odnosno 26,6 %) – situacija koja je usporediva s prethodnim izvještajnim razdobljima³¹. Najviši postotak postaja s padajućim trendom primijećen je u Irskoj, onim najstabilnijim u Latviji, a najveći postotak onih s rastućim trendom u Estoniji.

Površinske slatke vode

U EU-27, padajući trend u prosječnim godišnjim koncentracijama nitrata primijećen je u 42,1 % svih postaja za praćenje slatkih voda, pri čemu je 12,1 % pokazivalo visoki padajući trend³². 38,7% postaja za praćenje pokazalo je stabilne koncentracije, dok je 19,1 % postaja pokazivalo rastući trend³³. Kakvoća površinskih slatkih voda u EU-27 poboljšala se tijekom trenutnog izvještajnog razdoblja. Postotak postaja koje prelaze 25 ili 50 mg nitrata po litri smanjio se u usporedbi s razdobljem 2004.–2007. Podaci za trofičko stanje površinskih voda nisu dostupni zbog nedostatka podataka za većinu voda.

4. OZNAČIVANJE PODRUČJA RANJIVIH NA NITRATE

Države članice obvezne su označiti sva zemljišna područja na svojem teritoriju koja odvodnjavaju u onečišćene vode ili vode pod rizikom od onečišćenja, kao ranjiva područja, ako nisu poduzete nikakve mjere. Najmanje svake četiri godine, države članice su obvezne pregledati i po potrebi revidirati područja ranjiva na nitrate na osnovi rezultata praćenja voda. Države članice se smiju, umjesto označivanja

²⁶ Vidi sliku 11. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

²⁷ Vidi sliku 12. i kartu 7. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

²⁸ 'Slane vode' odnose se na estuarijske, obalne i morske vode.

²⁹ Vidi sliku 9. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

³⁰ Vidi sliku 13. a – d dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

³¹ Vidi sliku 14. i kartu 3. dijela I Radnog dokumenta službi Komisije.

³² Visoki padajući trend je određen kao razlika u koncentracijama nitrata višim od -5 mg po litri.

³³ Vidi sliku 15. i kartu 6. dijela I. Radnog dokumenta službi Komisije.

određenih zona, odlučiti za prijavu programa djelovanja za cijelu zemlju. Austrija, Danska, Finska, Njemačka, Irska, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Slovenija, regija Flandrije i Sjeverna Irska slijedile su ovaj pristup, jamčeći bolju zaštitu svih voda, a ne samo onih koje ispunjuju kriterije Priloga I. Direktivi.

Ukupno područje EU-a na koje se primjenjuju programi djelovanja, uključujući područje država članica koje su primijenile pristup cijelog teritorija, iznosilo je 2012. 1 952 086,5 km², što odgovara 46,7 % ukupne površine Europske Unije.

U usporedbi s 2008. godinom, ukupno područje Europske Unije koje je označeno kao ranjivo povećalo se, s posebnim povećanjima u Rumunjskoj, Belgiji-Valoniji, Španjolskoj, Švedskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu³⁴.

5. PROGRAMI DJELOVANJA

Države članice obvezatne su izraditi jedan ili više programa djelovanja koji se primjenjuju unutar označenih ranjivih zona ili cijelog teritorija. Programi djelovanja uključuju najmanje mjere koje su navedene u Prilozima II. i III. Direktivi i odnose se na, između ostalog, razdoblja kada je zabranjena uporaba mineralnih i organskih gnojiva, minimalan skladišni kapacitet za stajsko gnojivo, ograničenje zemljišne primjene gnojiva i zemljišnog iskorištavanja u blizini voda i na padinama.

Sljedeće 23 države članice prihvatile su ili revidirale program djelovanja 2008. – 2011.: Austrija, Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Estonija, Francuska, Mađarska, Irska, Litva, Luksemburg, Latvija, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Švedska, Slovenija, Slovačka, Ujedinjeno Kraljevstvo i brojne regije u Italiji i Španjolskoj. U izmijenjenim programima djelovanja, razdoblja zemljišne primjene gnojiva i gnojiva te, u skladu s tim, skladišnih kapaciteta životinjskog izmeta postala su stroža u većini slučajeva. Isto se odnosi i na primjenu stajskog i umjetnog gnojiva tijekom nepovoljnih klimatskih uvjeta na padinskim područjima i u blizini površinskih voda.

U vezi s učinkovitosti programa djelovanja u sprečavanju i smanjenju onečišćenja voda nitratima, države članice podnijele su veoma malo podataka, što daje povod za zabrinutost. Države članice trebale bi vrednovati učinke programa djelovanja na kakvoću vode i u vezi s vremenskim odnosima, tako da se mogu donijeti znalačke odluke kako za postizanje ciljeva Direktive o nitratima tako i ostalog zakonodavstva o zaštiti voda. Šire gledano, može se utvrditi da je u nekim državama članicama, provedba programa djelovanja odredila poboljšanje kakvoće vode. U državama članicama koje su nedavno revidirale programe djelovanja, puni učinak novih mjera postat će vidljiviji u budućnosti. U ostalim državama članicama, poboljšanje može biti spriječeno različitim razlozima. Ne samo zbog neprimjerenosti pojedinih mjera programa djelovanja, nego i primjenom programa djelovanja na mala i podijeljena područja (npr. u Poljskoj, Francuskoj i Italiji) ili zahvaljujući brojnim iznimkama koje se odnose na opće pravilo (npr. iznimke na razdoblja zabrane u Nizozemskoj, Njemačkoj i Luksemburgu).

Ukupno ograničenje primjene gnojiva ostaje jedna od najizazovnijih mjera za provedbu diljem EU-a. Neke države članice odabrale su određivanje ograničenja ukupnog dušika (Nizozemska, Irska, Sjeverna Irska i Flandrija imaju ograničenja i na fosfor) za sve usjeve, što je jednostavan i jasan način obavljanja poljoprivrednika o njihovim obvezama, kao i olakšavanja nadzora. Ostali su odabrali

³⁴

Vidi tablicu 11. i kartu 8. dijela II. Radnog dokumenta službi Komisije.

primjenu složenijih sustava koji su manje jasni i prema tome manje učinkoviti u zaštiti voda.

Skladišni kapaciteti za stajsko gnojivo su još jedan važan element koji zahtijeva dodatnu pažnju. Predstavlja značajno financijsko opterećenje za poljoprivrednike, iako je ovaj teret uravnotežen smanjenom uporabom mineralnih gnojiva (koje sadrži i manje emisije stakleničkih plinova) zbog povećane N učinkovitosti u gnojivu i boljim radnim uvjetima za poljoprivrednike. Potrebno je pojačano djelovanje u ovome području, uključujući prikupljanje više podataka o trenutno dostupnim skladišnim kapacitetima na razini seoskih gospodarstava.

Nadzor programa djelovanja je odgovornost država članica, a uporaba unakrsne sukladnosti sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom važan je dio jamstva da će ih poljoprivrednici poštovati. Među značajnijim pristupima nadzoru, Nizozemska i Flandrija razvile su sustave strogog nadzora kretanja gnojiva pomoću GPS sustava praćenja.

6. IZUZEĆE OD OGRANIČENJA 170 KG N/HA/GODINA

Direktiva o nitratima nudi mogućnost izuzeća od maksimalnog iznosa 170 kg dušika po hektaru i godini iz stajskog gnojiva, pod uvjetom da su ispunjeni kriteriji postavljeni u Prilogu III. Direktivi te da izuzete količine ne narušavaju ispunjivanje ciljeva Direktive.

Izuzeća se dodjeljuju na osnovi Odluke Komisije, koja slijedi mišljenje Odbora za nitrate, koji pomaže Komisiji u provedbi Direktive. Krajem 2012. iznimke su bile na snazi u sedam država članica, a odnosile su se na cijeli teritorij (Danska, Nizozemska, Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo, Irska) ili na neke od njihovih dijelova (Flandrija u Belgiji; Lombardija, Pijemont, Veneto i Emilia Romagna u Italiji)³⁵. Standardi upravljanja obvezatni za poljoprivrednike u prijemu izuzetaka trebaju biti viši od onih za programe djelovanja s dodatnim obvezama planiranja hranjivih sastojaka i dodatnih ograničenja na upravljanje zemljom. Komisija će nastaviti poduzimati potrebne mjere kako bi se osigurala kvaliteta tih programa, posebno u kontekstu odobravanja novih odstupanja ili proširenja postojećih te u kontekstu trendova u kvaliteti vode.

7. PREDVIĐANJE KAKVOĆE VODE

Metode koje primjenjuju države članice kako bi ocijenile promjene u kakvoći vode uglavnom su zasnovane na raščlambi trendova i/ili računalnim simulacijama, ponekad zajedno s raščlambom događaja u poljoprivrednim praksama. Nisu sve države članice ponudile ovaj podatak.

Rezultati dostupnih raščlambi upućuju da većina država članica predviđa dalje smanjenje koncentracija nitrata u podzemnim i površinskim vodama, zahvaljujući učinku promjena u poljoprivrednim praksama potaknutih provedbom Direktive i nekolicine ekološko-poljoprivrednih mjera sadržanih u Programima seoskog razvoja, kao i primjenom unakrsne sukladnosti. Ova predviđanja, međutim, spriječena su velikim nesigurnostima, uzrokovanih velikim razlikama u klimatskim uvjetima i uvjetima tla te njihovom utjecaju na kakvoću vode, osobito podzemnih voda.

³⁵

Vidi tablicu 12. dijela III. Radnog dokumenta službi Komisije.

8. PREKRŠAJNI POSTUPCI

Od lipnja 2013. otvoreno je deset prekršajnih predmeta protiv osam država članica (Francuska zbog označivanja područja ranjivih na nitrata (PRN)); Francuska zbog programa djelovanja (PD); Luksemburg zbog PD-a; Grčka zbog PRN-a; Grčka zbog PD-a; Poljska zbog PRN-a i PD-a; Slovačka zbog praćenja, PRN-a i PD-a; Bugarska zbog PD-a; Italija zbog PD-a i Latvija zbog PD-a). Nadalje, upućeno je sedam pilot zahtjeva³⁶ prema sedam državama članica (Belgija-Valonija za PRN, PD i nadzor; Bugarska za praćenje i PRN; Švedska za PRN; Malta za PD; Cipar za PD; Češka za PD; Estonija za PD) s ciljem da se objasne pitanja u vezi s nekim vidovima njihovog zakonodavstva o provedbi Direktive o nitratima.

Predmeti označivanja PRN-a su često povezani s nepotpunom identifikacijom eutrofnih voda i / ili oznakama područja koja odvodnjavaju u takve vode. Ovo je osobito istinito za morske vode.

Ovi predmeti programa djelovanja uglavnom se odnose na nedovoljnu duljinu razdoblja zabrane primjene umjetnog i stajskog gnojiva, nedovoljne zahtjeve za skladišnim kapacitetima stajskog gnojiva, nedovoljnim i / ili nejasnim pravilima za ograničavanje ukupnog gnojenja, nedovoljna pravila za sprječavanje onečišćenja voda pravilima o primjeni gnojiva na strmim padinama, smrznutim ili snijegom pokrivenim tlima ili u blizini vodnih tokova.

9. ZAKLJUČCI I BUDUĆI IZAZOVI

Pritisak poljoprivrede se smanjio, iako ne jednolično, u razdoblju 2008. – 2011. u usporedbi s razdobljem 2004. – 2007. u odnosu na broj goveda, svinja i ovaca, dok je u odnosu na perad ostao stabilan. Istovremeno potrošnja kemijskih gnojiva se smanjila, nastavljajući tako svoj dugoročni trend.

Praćenje kakvoće vode poboljšalo se s povećanjem ukupnog broja postaja za praćenje podzemnih i površinskih voda. Od svih prijavljenih postaja za podzemne vode, 14,4 % je prekoračilo 50, a 5,9 % je bilo između 40 i 50 mg nitrata po litri, upućujući na blago poboljšanje u usporedbi s prethodnim izvještajnim razdobljem, ali istovremeno i potrebu za daljim djelovanjem u smanjenju i sprječavanju onečišćenja. Situacija je promjenjiva diljem EU-a, no u nekim državama članicama, programi djelovanja već su dali dobre rezultate.

Vodna kakvoća površinskih slatkih voda poboljšala se u vezi s koncentracijom nitrata. Postotak postaja koje prekoračuju 25 ili 50 mg smanjio se u usporedbi s prethodnim izvještajnim razdobljem. Ipak, ne mogu se izvući zaključci o razvoju trofičkog stanja zbog dva važna čimbenika: (i) različite metode procjene koje koriste države članice i (ii) nedostatak podataka, osobito za slana vodna tijela. Međutim, estuarijske, obalne i morske vode u mnogim dijelovima Europe ostaju eutrofne (Baltičko more i njena obala, Crno more, dijelovi Sjevernog mora i Mediteranska obala). Iako ovo ovisi i o drugim pritiscima (npr. ljudski pritisak, osobito u obalnim turističkim područjima), potrebna su dodatna djelovanja u vezi s proširenjem označivanja PRN-a i jačanja programa djelovanja.

Opća kakvoća programa djelovanja poboljšala se strožim mjerama, unaprijeđenom metodologijom gnojenja i pojačanom provedbom. Svijest o obvezama iz Direktive

³⁶

EU Pilot je sustav razvijen tijekom 2008. poštujući Priopćenje Komisije o primjeni prava zajednice [COM(2007) 502 završna verzija], s ciljem poboljšanja radnih metoda između službi Komisije i tijela država članica.

također se povisuje. Ipak, ostaje nekoliko pitanja, uglavnom povezanih s ograničenjem uporabe gnojiva na zemljištima i mjerama koje se odnose na kapacitet i izgradnju skladišnih spremnika stajskog gnojiva. Ostali elementi, poput nedavnog razvoja energetske usjeva i industrije bioplina (posebno u Njemačkoj), predstavljaju nove izazove na koje treba primjereno odgovoriti programima djelovanja. Isto tako, s rastom proizvodnje mlijeka u nekim državama članicama, bit će potrebno namjestiti koeficijente proizvodnje stajskog gnojiva po mliječnoj kravi. Optimistički govoreći, režimi hranjenja nepreživača poboljšali su se u odnosu na sadržaj prehrambenih proteina, što bi trebalo smanjiti opterećenje hranjivih tvari.

Pritisci iz hortikulturnih usjeva nisu dovoljno obrađeni u programima djelovanja, no pokrenuta je suradnja s državama članicama i znanstvenom zajednicom oko poboljšanja razumijevanja i praksi u ovome polju. Uzimajući u obzir da u nekim područjima hortikulturni usjevi predstavljaju značajan rizik za vode, zbog jakosti uzgajanja i značajki usjeva, bit će potrebno poduzeti posebne mjere.

Stalno pitanje jest da, usred općenitog poboljšanja poljoprivrednih praksi i kakvoće vode, ostaju tzv. vruće točke gdje poboljšanja još nisu na vidiku, a koja trebaju više pažnje u budućnosti, osobito u odnosu na mjere programa djelovanja. Dok se neke od ovih tzv. vrućih točaka odnose na intenzivnu stočnu i hortikulturnu proizvodnju, ostale su povezane s tlom i geološkim oblicima (npr. pjeskovita i praporasta tla, kao i krške i druge porozne stijene). Države članice morat će se pozabaviti ovim vidovima i to ne samo zahtjevima i odredbama članka 5. stavka 5. Direktive. U skladu s tim člankom Komisija će posebnu pozornost u budućnosti obraćati na to trebaju li države članice u kontekstu trendova u kvaliteti vode poduzimati dodatne ili pojačane mjere.

Najnovije ocjene provedbe Okvirne direktive o vodama (ODV)³⁷, kao i istraživanja provedena u okviru međunarodnih konvencija, pokazuju da rasuti izvori onečišćenja predstavljaju najveće prepreke u postizanju dobrog stanja voda u EU-u. Iz tog razloga, posljednji *Nacrt plana za očuvanje voda u Europi*³⁸ utvrđuje Direktivu o nitratima kao ključnu mjeru za postizanje ODV ciljeva.

Nadalje, Direktiva o nitratima pokazala je da pridonosi smanjenju emisija amonijaka i dušičnog oksida zahvaljujući ukupnom utjecaju na bolje upravljanje stajskim gnojivom i uporabom optimalnih gnojiva ograničenih na potrebe usjeva. Proširenje područja ranjivih na nitrata i / ili primjena istih pravila izvan označenih područja ranjivih na nitrata dodatno će smanjiti ove emisije u zrak.

Dalja provedba Direktive o nitratima će pomoći i u učinkovitosti izvora kako izmeta tako i mineralnih gnojiva u skladu sa savjetodavnim Priopćenjem Komisije o održivoj uporabi fosfora [PRI(2013) 517].

³⁷ Direktiva 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća koja uspostavlja okvir za djelovanje Zajednice u području vodnih politika, SL L 327, 22.12.2000, str. 1.

³⁸ PRI(2012) 673 konačna. —